

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-17>

УДК 334.72:338.43

ПИСКЛИВЕЦЬ Віталій

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

<https://orcid.org/0000-0001-9210-9115>e-mail: rmv.iae@gmail.com

АНАЛІЗ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Здійснено аналіз діючих суб'єктів господарювання, зареєстрованих в Україні за 2014-2023 рр. Окремо здійснено аналіз діючих суб'єктів господарювання, зайнятих в сільському господарстві за 2014-2023 рр. Проведено детальний аналіз капітальних інвестицій за видами активів за видами економічної діяльності за 2021-23 рр. Визначено динаміку зміни частки капітальних інвестицій у нематеріальні активи у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у загальному обсязі капітальних інвестицій відповідного виду економічної діяльності відповідно до індикаторів цілей сталого розвитку. Узагальнено Рейтинг України в Глобальному інноваційному індексі за 2020-2024 рр. Окреслено основні проблемні питання інноваційного забезпечення розвитку підприємництва в сільській місцевості. Визначено основні напрямки досягнення сталого зростання інновацій в сільськогосподарському підприємстві.

Ключові слова: підприємництво; сільські території; інновації; аналіз; господарювання; забезпечення; капітальні інвестиції.

PYSKLYVETS Vitaliy

National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"

INNOVATIVE PROVISION STATE ANALYSIS OF THE ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN RURAL AREA OF UKRAINE

Innovative support for rural entrepreneurship in Ukraine is of particular importance in the context of the country's European integration course and the need to modernize the agricultural sector. However, the current state of innovative activity in rural areas is characterized by a number of problems that slow down the dynamics of entrepreneurship development. The main purpose of this publication is to analyze the state of innovative support for the development of entrepreneurship in rural areas of Ukraine.

An analysis of operating business entities registered in Ukraine for 2014-2023 was carried out. Separately, an analysis of operating business entities engaged in agriculture for 2014-2023 was carried out. A detailed analysis of capital investments by type of assets by type of economic activity for 2021-23 was carried out. The dynamics of changes in the share of capital investments in intangible assets in the production of food products, beverages and tobacco products in the total volume of capital investments of the corresponding type of economic activity in accordance with the indicators of sustainable development goals was determined. The Rating of Ukraine in the Global Innovation Index for 2020-2024 has been summarized. The indicator share of capital investments in intangible assets in the production of food, beverages and tobacco products in the total volume of capital investments in the corresponding type of economic activity, percent (SDG indicator 2.2.3) has been analyzed, which corresponds to task 2 (increasing the level of agricultural productivity), goal 2 (overcoming hunger, developing agriculture).

The main problematic issues of innovative support for the development of entrepreneurship in rural areas have been outlined. The main directions for achieving sustainable growth of innovations in agricultural entrepreneurship have been identified.

Keywords: entrepreneurship; rural areas; innovation; analysis; management; provision; capital investments.

Стаття надійшла до редакції / Received 15.07.2025

Прийнята до друку / Accepted 18.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Інноваційне забезпечення сільського підприємництва в Україні набуває особливого значення в умовах євроінтеграційного курсу держави та необхідності модернізації аграрного сектору. Однак поточний стан інноваційної діяльності в сільській місцевості характеризується рядом проблем, які уповільнюють динаміку розвитку підприємництва.

Інноваційне забезпечення розвитку підприємництва в сільській місцевості України залишається нерівномірним і обмеженим. За даними Державної служби статистики України, станом на 2023 рік лише 9,6 % сільськогосподарських підприємств використовували інноваційні технології, що значно поступається аналогічному показнику в країнах ЄС, де цей рівень перевищує 30–40% [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У своїх наукових дослідженнях Скрипник В.В. доводить, що стратегічним завданням інноваційного розвитку аграрного ресурсного потенціалу України є забезпечення належного рівня продовольчої безпеки в умовах глобальних викликів шляхом інноваційної модернізації аграрного сектору відповідно до засад державної політики розвитку [10]. Мазуренко О.В. та Столярчук Н.М. підкреслюють, що в умовах дезорганізації інноваційного сектору держава повинна виконувати об'єднувальну функцію, спрямовану на усунення негативних наслідків, пов'язаних із неефективним застосуванням науково-технічного потенціалу

під час розробки та впровадження інновацій в аграрній сфері. Серед основних проблем вони виділяють низький рівень державного фінансування науково-дослідних робіт, що суттєво гальмує їх розвиток [4].

Мамчур В.А. у своїх дослідженнях стверджує, що фермерські господарства є найпоширенішою організаційно-правовою формою аграрного підприємництва, однак вони не здатні забезпечити належний рівень виробництва сільськогосподарської продукції [5, С. 36]. Калачевською Л.І. було сформовано модель системи управління інноваційним розвитком сільських територій України, а також розроблено організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційного розвитку їх інфраструктури [2]. Півторак В.С. з колегами досліджує сучасний стан та основні проблеми інноваційної діяльності малих аграрних підприємств, а також окреслює пріоритетні заходи для активізації їх інноваційно-інвестиційної активності [9]. Студінська Г.Я. у своїх наукових працях досліджує інноваційний розвиток аграрної сфери в умовах реалізації національної системи стійкості [6].

Інші дослідники розглядають структуру підприємств залежно від розміру сільськогосподарських угідь і обсягів реалізації продукції. Отримані результати сприяють формуванню ефективних державних політик для підтримки малого аграрного бізнесу [3].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість досліджень у напрямку розвитку та впровадження інновацій в агросекторі України питання чіткого аналізу стану інноваційного забезпечення розвитку підприємництва в сільській місцевості України залишається відкритим.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основною метою даної публікації є аналіз стану інноваційного забезпечення розвитку підприємництва в сільській місцевості України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За даними Державної служби статистики України за 2014-2023 рр. серед усіх діючих суб'єктів господарювання, зареєстрованих в Україні, сільськогосподарські підприємства займають лише 3-4 % (Рис. 1). З початком війни в Україні цей показник зменшився з 3,62 % у 2021 р. до 3,08 % у 2022 р. У 2023 р. ситуація трохи стабілізувалась, частина сільськогосподарських підприємств релокувалась або відновила свою роботу і даний показник зріс до 3,29 %.

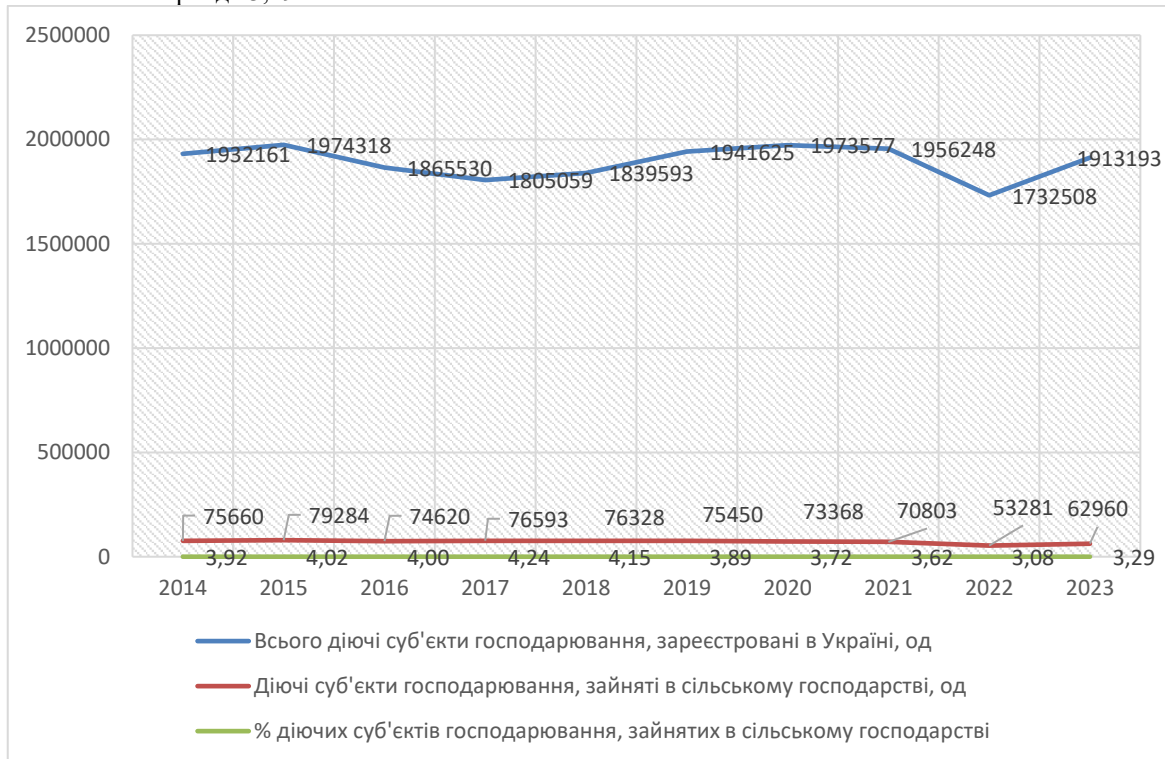


Рис. 1. Діючі суб'єкти господарювання, зареєстровані в Україні, в т.ч. зайняті в сільському господарстві, 2014-2023 рр.

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України [7], Міністерства аграрної політики та продовольства України [8]

Низький відсоток діючих суб'єктів господарювання, зайнятих в сільському господарстві також частково можна пояснити тим, що особисті селянські господарства для функціонування не потребують форми

юридичної особи. Однак проблемою також є те, що в члени особистих селянських господарств записують всіх, хто проживає в сільській місцевості. Але це не обов'язково означає, що особа, що проживає в сільській місцевості займається сільським господарством саме для підприємництва, а не для власних потреб.

Здійснивши аналіз капітальних інвестицій за видами активів за видами економічної діяльності за 2021-2023 роки, можемо констатувати, що у 2022 році обсяг інвестицій в нематеріальні активи в сільському господарстві значно знизився. Однак уже у 2024 році рівень інвестицій в нематеріальні активи в сільському господарстві зріс до довоєнного рівня (Рис. 2).

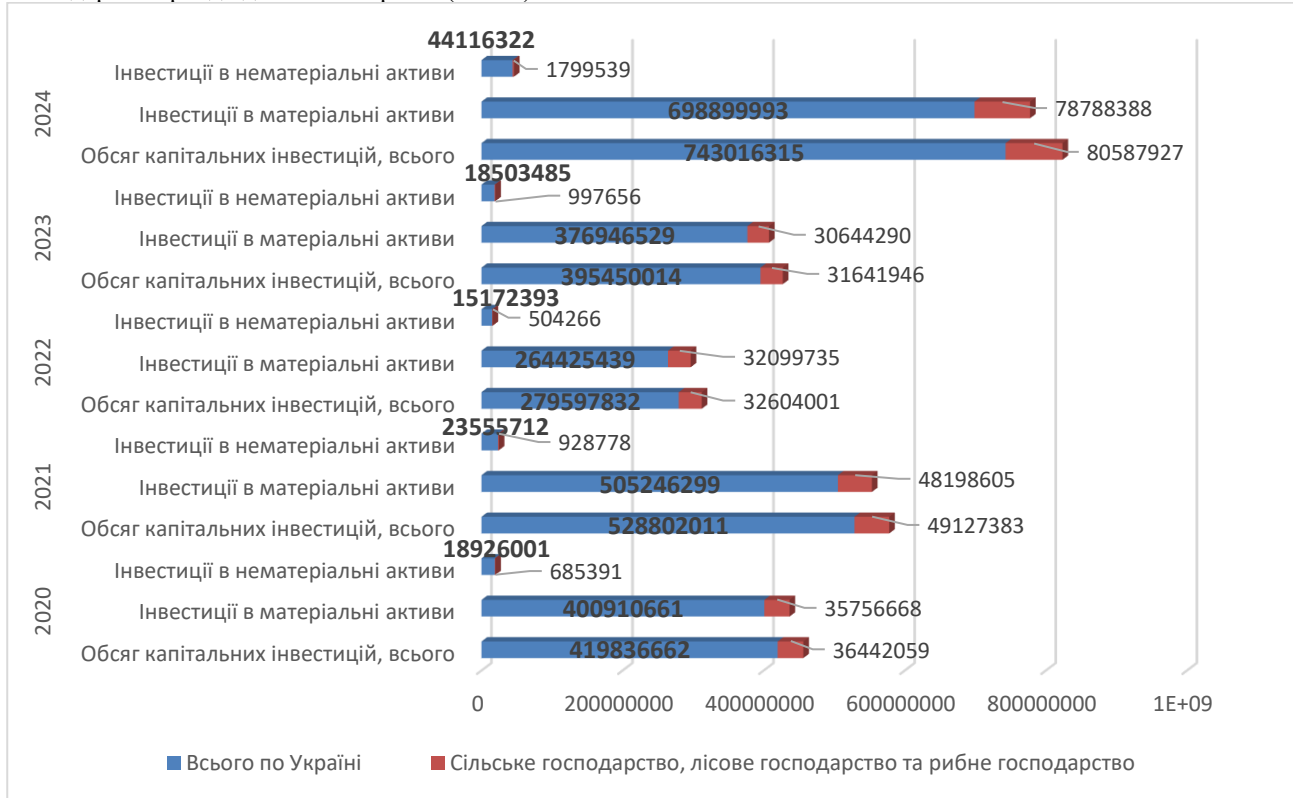


Рис. 2. Капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності, 2021-23 рр, тис. грн.

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України [7], Міністерства аграрної політики та продовольства України [8]

Аналіз стану інноваційного забезпечення розвитку підприємництва в сільській місцевості України також є важливим в рамках оцінки досягнення цілей сталого розвитку, адже Україна відіграє важливу роль забезпеченні продовольчої безпеки. У зв'язку з цим на рис. 3 здійснено аналіз індикатору частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у загальному обсязі капітальних інвестицій відповідного виду економічної діяльності, відсотків (індикатор ЦСР 2.2.3), що відповідає завданню 2 (підвищення рівня продуктивності сільського господарства), цілі 2 (подолання голоду, розвиток сільського господарства).

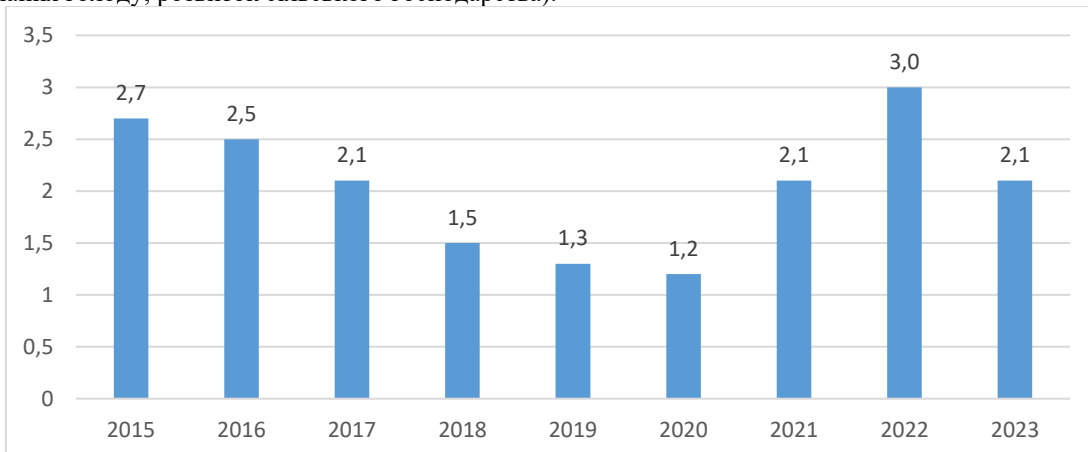


Рис. 3. Частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у загальному обсязі капітальних інвестицій відповідного виду економічної діяльності, %

Джерело: узагальнено автором за даними Державної служби статистики України [7], Міністерства аграрної політики та продовольства України [8]

Отже, з рис. 3, можемо констатувати, до 2020 року в Україні відбувалось поступове зниження даного індикатора. Однак у 2021 році відбувся стрімкий підйом даного показника, а в 2022 році, не дивлячись на військові дії, даний індикатор зріс до 3 %. У 2023 відбулось зниження цього показника до 2,1 %.

Варто зазначити, що цільове значення індикатора ООН визначено на 2030 рік на рівні 5 %. В Україні поки що цей показник не досягає і половини.

Відстежуючи найновіші глобальні тенденції в інноваціях, Глобальний Індекс Інновацій виявляє, що інвестиції в інновації у 2023 році сповільнилися, що різко відрізняється від попередніх років, що робить перспективи на 2024/2025 роки надзвичайно невизначеними. Але перспективи не зовсім туманні. Технологічний прогрес та його впровадження в різноманітних галузях продовжується безперервно (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг України в Глобальному інноваційному індексі 2020-2024 рр.

Індикатор	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
Позиція України	49	57	55	60	60
Innovation Inputs (Інноваційні ресурси)	76	75	78	78	78
Innovation Outputs (Інноваційні результати)	37	48	42	54	54

Джерело: узагальнено автором за [11]

Отже, можемо констатувати, що рейтинг України в Глобальному індексі інновацій за 2020-2024 роки знизився з 49 позиції у 2020 році, до 60 позиції у 2024 році.

До основних проблемних питань інноваційного забезпечення розвитку підприємництва в сільській місцевості України можна віднести:

1. Низький рівень впровадження інновацій

Переважає більшість сільських підприємств (особливо малі та середні) не мають доступу до сучасних технологій, цифрових рішень та дослідницьких напрацювань. Причинами цього є обмежене фінансування, відсутність інформаційної підтримки, а також низький рівень обізнаності підприємців щодо можливостей інноваційного розвитку.

2. Недостатній розвиток інфраструктури інноваційної діяльності

У сільських громадах переважає нестача центрів підтримки підприємництва, інкубаторів, технологічних парків і кластерів, які могли б сприяти поширенню інноваційних практик. Слабо налагоджена взаємодія між науковими установами, аграрними університетами та місцевими підприємцями.

3. Обмежений доступ до фінансових інструментів

Кредитні ресурси, грантові програми та механізми державно-приватного партнерства є важкодоступними для більшості фермерів і підприємців через складні бюрократичні процедури або низьку поінформованість про можливості залучення фінансування.

4. Кадровий потенціал та освіта

Нестача кваліфікованих кадрів, зокрема молодих фахівців, здатних впроваджувати інновації, обмежує можливості модернізації господарств. Освітні програми аграрного спрямування потребують оновлення відповідно до викликів цифрової трансформації.

5. Інституційні бар'єри

Недостатній рівень державної підтримки інновацій, фрагментарність нормативної бази та відсутність довгострокової інноваційної стратегії для сільських територій стримують прогресивні зміни.

Для досягнення сталого зростання необхідне формування ефективної політики підтримки інновацій. Досягненню цього можуть сприяти:

- створення сприятливого регуляторного середовища;
- розширення фінансової доступності інновацій;
- стимулювання партнерств між наукою, бізнесом і владою;
- цифровізація аграрного сектору;
- впровадження освітніх та просвітницьких програм.

Комплексне вирішення зазначених проблем дозволить перетворити сільську місцевість на простір інноваційного зростання і підвищити конкурентоспроможність українського аграрного підприємництва.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інноваційне забезпечення сільського підприємництва в Україні набуває особливої актуальності в контексті євроінтеграційного курсу та необхідності модернізації аграрного сектору. Водночас, сучасний стан інноваційної діяльності в сільських регіонах супроводжується низкою проблем, що стримують розвиток підприємництва. У межах дослідження проаналізовано динаміку кількості діючих суб'єктів господарювання в Україні за період 2014–2023 років, а також окремо – кількість підприємств, що функціонують у сільському

господарстві. Детально розглянуто обсяги капітальних інвестицій за видами активів і видами економічної діяльності за 2021–2023 роки. Особлива увага приділена динаміці частки капітальних інвестицій у нематеріальні активи у сфері виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у загальному обсязі капіталовкладень відповідної галузі – згідно з індикаторами Цілей сталого розвитку. Встановлено, що серед усіх діючих суб'єктів господарювання, зареєстрованих в Україні, сільськогосподарські підприємства займають лише 3-4 %.

Також узагальнено позиції України у Глобальному інноваційному індексі впродовж 2020–2024 років. Проведено аналіз індикатора «частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів», що відповідає завданню 2 (підвищення продуктивності сільського господарства) цілі 2 (подолання голоду та сприяння розвитку сільського господарства) у межах ЦСР. Встановлено, що рейтинг України в Глобальному індексі інновацій за 2020-2024 роки знизився з 49 позиції у 2020 році, до 60 позиції у 2024 році.

У результаті окреслено ключові проблеми, що гальмують інноваційний розвиток підприємництва в сільській місцевості, а також визначено стратегічні напрями забезпечення сталого зростання інноваційної активності у сільськогосподарському секторі.

Перспективами подальших досліджень є пошук ефективних шляхів підвищення впровадження інновацій в сільськогосподарському підприємстві.

Література

1. Eurostat. Agricultural Innovation Indicators, 2022. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
2. Калачевська Л.І. Інноваційний розвиток сільських територій: наукові основи, стан та перспективи. Монографія. – Суми: ФОП Литовченко Є.Б., 2019. - 276 с.
3. Ковбаса О.М., Максимчук А.Ю. (2024). Сучасний стан розвитку малого підприємства в аграрному секторі економіки України. *Економіка та суспільство*. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-26>.
4. Мазуренко О.В., Столярчук Н.М. Інноваційне забезпечення аграрного сектору економіки: аналіз стану. *Економіка АПК*. 2019. № 12. С.37-45. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201912037>.
5. Мамчур В.А. Інституціональна розбудова підприємницької діяльності аграрного сектора економіки. монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2023. – 200 с.
6. Мамчур, В., & Студінська, Г. (2023). Інноваційний розвиток аграрної сфери в умовах реалізації національної системи стійкості. *Економіка та суспільство*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-144>.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>.
9. Півторак, В., Юрій, Т., & Дендебера, О. (2024). Проблеми та перспективи підвищення інноваційно-інвестиційної активності малого аграрного підприємництва. *Економіка та суспільство*, (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-74>.
10. Скрипник В.В. (2021). Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *«Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"»*. №20. 19-24. DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252585.
11. Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2024. URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine>.

References

1. Eurostat. Agricultural Innovation Indicators, 2022. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
2. Kalachevskaya L.I. Innovatsiynyy rozvytok sil'skykh terytoriy: naukovy osnovy, stan ta perspektyvy. Monohrafiya. – Sumy: FOP Lytovchenko YE.B., 2019. - 276 s.
3. Kovbasa O.M., Maksychuk A.YU. (2024). Suchasnyy stan rozvytku maloho pidpryyemstva v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-26>.
4. Mazurenko O.V., Stoliarchuk N.M. Innovatsiynne zabezpechennia ahrarnoho sektoru ekonomiky: analiz stanu. *Ekonomika APK*. 2019. № 12. С.37-45. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201912037>.
5. Mamchur V.A. Instytutsionalna rozbudova pidpryyemnytskoi diialnosti ahrarnoho sektora ekonomiky. Monohrafiya. K.: NNTS «IAE», 2023. – 200 s.
6. Mamchur, V., & Studinska, H. (2023). Innovatsiynny rozvytok ahrarnoy sfery v umovakh realizatsiyi natsionalnoi systemy stiykosti. *Ekonomika ta suspilstvo*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-144>.
7. Ofitsiynnyy sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Ofitsiynnyy sayt Ministerstva ahrarnoy polityky ta prodovolstva Ukrainy. URL: <https://minagro.gov.ua>.
9. Pivtorak, V., Yuriy, T., & Dendebera, O. (2024). Problemy ta perspektyvy pidvyshchennya innovatsiynno-investytsiynoyi aktyvnosti maloho ahrarnoho pidpryyemnytstva. *Ekonomika ta suspilstvo*, (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-74>.
10. Skrypnyk V.V. (2021). Innovatsiynny rozvytok ahrarnykh pidpryyemstv Ukrainy: suchasnyy stan, problemy ta perspektyvy rozvytku. *«Ekonomichnyy visnyk NTUU "Kyivskyi politekhnichnyi instytut"»*. №20. 19-24. DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252585.
11. Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2024. URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine>.